

dr Artur Hamryszczak

Institute of Church Archives, Libraries and Museums of the John Paul II Catholic University of Lublin

e-mail: artur.hamryszczak@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2578-9971>

The Archives at the General House of the Congregation of the Resurrection of Our Lord Jesus Christ in Rome

L' ARCHIVIO DELLA CASA GENERALIZIA DELLA CONGREGAZIONE DELLA RISURREZIONE
DI NOSTRO SIGNORE GESÙ CRISTO A ROMA

Summary

The Archives at the General House of the Congregation of the Resurrection of Our Lord Jesus Christ in Rome is the central historical archives of the congregation. Bogdan Jański should be considered its founder, as he instructed to gather his entire legacy in Rome in 1840. Since 1886 the documentation has been housed in the General House of the Resurrectionists in via San Sebastiano 11. The first works organizing the archival records were undertaken by Father Paweł Smolikowski, at the turn of the 20th century. The current state of the archives has been most influenced by Father John Iwicki, who has catalogued nearly 70,000 file records, dividing the collection into 11 series. Between 2017 and 2023, Father Paweł Szymanowski, the congregation's archivist, succeeded in signing an agreement with the Head Office of the State Archives to digitize and restore the letters of Adam Mickiewicz and Cyprian Kamil Norwid. Moreover, the Integrated Archival Information System (Zintegrowany System Informacji Archiwalnej – ZoSIA) has been implemented in the archives, thanks to which the inventory descriptions of archival items and their scans are successively uploaded. While the Roman Resurrectionist Archives does not have a statute, since October 30th, 1996, it has been operating on the basis of regulations approved by Father Sutherland MacDonald CR, the General of the Congregation. The archives have an inventory of more than 80,000 records. It collects the documentation heritage generated by the congregation's central institutions, Resurrectionist houses and the legacy of the clergy. The Resurrectionist Archives includes very precious documentary resources, which, by their sheer size and informational value, make this institution one of the most important outside Poland. Its significance is not limited only to the knowledge of the history of the Polish Church in exile in the 19th and 20th centuries, but

also the life of Polish exiles. Particularly valuable are the materials concerning the activity of the Great Emigration, cultural and political life of Poles in exile in the era of national captivity.

Keywords: church archives; Roman archives; Resurrectionists; manuscripts; Great Emigration; Bogdan Jański; Adam Mickiewicz; Cyprian Kamil Norwid; San Sebastianello

Sommario

L' Archivio della Casa Generalizia della Congregazione della Risurrezione di Nostro Signore Gesù Cristo a Roma è l' archivio storico centrale della Congregazione. Bogdan Jański è da considerarsi il suo fondatore, in quanto diede istruzioni di raccogliere l' intera eredità a Roma nel 1840. Dal 1886, la documentazione è stata ospitata nella Casa Generalizia dei Resurrezionisti in via San Sebastianello 11. I primi lavori di organizzazione dei documenti d' archivio furono intrapresi da Padre Paweł Smolikowski, all' inizio del XX secolo. Lo stato attuale dell' archivio è stato influenzato soprattutto da Padre John Iwicki, che ha catalogato quasi 70.000 documenti, dividendo la collezione in 11 serie. Tra il 2017 e il 2023, Padre Paweł Szymanowski, archivista della congregazione, è riuscito a firmare un accordo con la Direzione dell' Archivio di Stato per digitalizzare e restaurare le lettere di Adam Mickiewicz e Cyprian Kamil Norwid. Inoltre, nell' archivio è stato implementato il Sistema Informativo Archivistico Integrato (Zintegrowany System Informacji Archiwalnej – ZoSIA), grazie al quale vengono successivamente inserite le descrizioni dell' inventario degli oggetti d' archivio e le loro scansioni. Sebbene l' Archivio Romano Resurrezionista non abbia uno statuto, dal 30 ottobre 1996 opera sulla base di un regolamento approvato da Padre Sutherland MacDonald CR, il Generale della Congregazione. L' archivio dispone di un inventario di oltre 80.000 documenti. Raccoglie il patrimonio documentale generato dalle istituzioni centrali della Congregazione, dalle case dei Resurrezionisti e dall' eredità del clero. L' Archivio dei Resurrezionisti comprende risorse documentarie molto preziose che, per le loro dimensioni e il loro valore informativo, rendono questa istituzione una delle più importanti al di fuori della Polonia. La sua importanza non si limita solo alla conoscenza della storia della Chiesa polacca in esilio nei secoli XIX e XX, ma anche alla vita degli esuli polacchi. Particolarmente preziosi sono i materiali riguardanti l' attività della Grande Emigrazione, la vita culturale e politica dei polacchi in esilio nell' epoca della cattività nazionale.

Parole chiave: archivio ecclesiastico; archivio romano; Resurrezionisti; manoscritti; Grande Emigrazione; Bogdan Jański; Adam Mickiewicz; Cyprian Kamil Norwid; San Sebastianello

The Congregation of the Resurrectionist Fathers is one of the most prominent Polish religious communities established in the 19th century. It was founded in France as a spiritual response to the defeat of the November Uprising and unsuccessful attempts to regain Poland' s independence. The documentation of the congregation preserved in Rome is one of the most significant Polish heirlooms outside the country. The archives until now has not been the subject of in-depth studies, and the only complete work on the history and the state of the archives was written by Father Mleczek, a Resurrectionist.¹ The presented paper complements the existing state of knowledge and aims to provide an update on current questions related to the activities and resources of the archives.

1 W. Mleczek, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, in: *Archiwa kościelne w niepodległej Polsce*, ed. A. Laszuk, Warszawa 2020, pp. 207-218.

1. The history of the founder of the collection

Following the fall of the November Uprising, the highest number of refugees from the Polish territories settled in France, where the future founders of the congregation of Resurrectionist priests also happened to reside. The leading role in this work was played by Bogdan Jański, a doctor of law and economics and a professor at the newly forming polytechnic in Warsaw. In 1828 he traveled to western Europe on a state academic scholarship to explore the scientific centers there, in order to organize a department of commerce at the Warsaw Polytechnic. The outbreak of the November Uprising in Poland prevented him from returning to the homeland, but he undertook the work of correspondent and uprising agent at the request of the National Government. Upon its collapse, he remained in France, choosing emigration. He quickly became one of the most prominent émigré activists, contributed to the establishment of a Polish publishing house and library in Paris and was a member of numerous scientific societies. He collaborated with various French magazines and encyclopedias as the author of several articles and entries. He also published the works of Adam Mickiewicz and translated his writings into French. In addition, he worked as editor of the periodical "Polish Pilgrim" [Pielgrzym Polski].²

During his stay in Paris, Bogdan Jański underwent a religious conversion in 1832. At the time, he began his activities among emigrants who remained in stagnation and hopelessness, not believing in the resurrection of Poland. Many lived in economic poverty, unable or unwilling to undertake paid work. In addition, Pope Gregory XVI's condemnation of the November Uprising as a revolutionary act against the tsar's legitimate rule also resulted in the abandonment of Catholicism by many emigrants. Their choice of apostasy was also encouraged by the French environment, where the Enlightenment's ideas and aversion to the Church were very strong. Many refugee camps witnessed the formation of Masonic lodges, whose members were expatriates. In addition to this, the ideological and political split of Poles in exile was very strong, resulting in a lack of unity and chaos. As Adam Mickiewicz wrote: "In us constant quarrels and duels – a real Tower of Babel."³ Bogdan Jański started his activity among the emigration, wanting to boost it both morally and religiously. Therefore, he met with many political exiles, from different social backgrounds, helping them spiritually and financially. He quickly gathered them together for communal religious readings, prayers, and conversations on devotional

2 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, „Perspektywy Kultury”, 29 (2020), no. 2, pp. 29-30; B. Micewski, *Bogdan Jański i geneza Zmartwychwstańców*, in: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, ed. Z. Zieliński, Katowice 1990, pp. 9-10. See also the bibliography: idem, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, Warszawa 1983.

3 M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, transl. J. Widlarz, Poznań-Adelaide 1988, p. 19.

topics, by which he initiated a spiritual revival in exile. He became the leading secular apostle of the Great Emigration.⁴ He collaborated closely with Adam Mickiewicz, who was one of the leaders of the Polish exile. The bard's speech went down in history, when in December 1834, during a meeting with a group of friends after a mass, he stated:

There is no other salvation for us, a new order is necessary. But who will establish it? Me, too proud. Plater (Cezary)? Too aristocratic. Zaleski? Too much of a democrat, it takes a saint. Jański will establish it.⁵

The previously mentioned encounter became a turning point in the life of B. Jański, who, following the advice of A. Mickiewicz, established a community of united brothers on December 19th, 1834. Its main goals, closely linked, were personal spiritual welfare and the liberation of Poland from the current regime. Jański saw the root of the future liberated and righteous Poland in the spiritual prosperity of his compatriots. The members of the community, who came from the émigré intelligentsia, gathered every Friday for mass, after which they read the Holy Scriptures in Mickiewicz's house and discussed the ways of bringing help to their compatriots.⁶ Unfortunately, the joint devotional practices quickly ceased, as the affiliated members put their personal affairs above the duties of the community.⁷

In 1835, confronted with the scattering of the united brothers, B. Jański organized the Brotherhood of National Service, gathering a group of devoted Catholics, whose main goal was personal conversion and the introduction of Christian principles in both public and private life.⁸

The next phase in community life was taking the vow by B. Jański and his disciples to "live in a lifelong fraternity" during mass at the St. Sulpice Church in Paris on Ash Wednesday, February 17th, 1836, and settling together in a house on Notre Dame des Champs Street in Paris. The goal of the established community was the shared practice of Christian life and apostolic activity among members of the Polish emigration. Bogdan Jański was elected as the superior (Brother Elder). The members of the community included: Hieronim Kajsiewicz, Piotr Semenenko, painter Józef Maliński, Edward Duński, poet Antoni Górecki and Paris Polytechnic student Józef Ziemecki. The venue was soon nicknamed "Jański's House" by the Polish emigration, becoming the origin of a new

4 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, p. 33.

5 P. Smolikowski, *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, vol. 1, Kraków 1892, p. 41.

6 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, p. 33; M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, p. 21.

7 B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, p. 249.

8 *Ibidem*, pp. 249-250.

religious congregation, which took the name of the Resurrection of Our Lord Jesus Christ.⁹ In 1837 P. Semenenko and H. Kajsiewicz were sent by B. Jański (Brother Elder) to Rome to continue their theological studies initiated in Paris. The following year they were joined by two other brothers, Edward Duński and Józef Hube. They all settled in a rented house in Piazza Morgana 24. The superior of the community was P. Semenenko, who on December 5th, 1841, together with H. Kajsiewicz, was ordained priest.¹⁰

In 1840, B. Jański relocated to Rome to begin his theological studies, intending – after his wife’s consent had already been obtained – to be ordained a priest. However, shortly after, he died of tuberculosis on July 2nd, 1840, at the age of 33, in the reputation of holiness.¹¹ His tombstone in the Campo Verano cemetery features the Latin inscription “Here rests in hope of resurrection Bogdan Jański, the first outspoken penitent and apostle of the Polish Emigration in France.”¹²

During Lent of 1842, under the leadership of Father Semenenko, the newly founded community met for a General Council. It approved the draft of the monastic rule written by him. On Resurrection Sunday, March 27th, 1842, during the mass celebrated in the catacombs of St. Sebastian, seven members of the new community took their first public vows of poverty, purity, and obedience. Spontaneously after the eucharist, the members of the new congregation chose their name: the Congregation of the Resurrection of Our Lord Jesus Christ. In fact, the goal of the congregation was their own spiritual resurrection to a new life with God and those among whom they would undertake pastoral ministry.¹³ From the very beginning the Resurrectionists avoided politics as they did not want to compromise their role as unofficial representatives of Poland at the Vatican.¹⁴ Additionally, they believed that Catholicism was supposed to be a bastion of morality, not politics, and thus was meant to be an opportunity to unite a society that politics was dividing.¹⁵

9 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, pp. 33-34; M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, p. 21; B. Micewski, *Bogdan Jański i geneza powstania Zmartwychwstańców*, pp. 22-23.

10 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, pp. 35-36; M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, pp. 46.

11 B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, pp. 423-424; idem, *Bogdan Jański i geneza powstania Zmartwychwstańców*, p. 26.

12 The remains of B. Jański were relocated in 1956 from the Campo Verano cemetery to the Resurrectionist Church in Via San Sebastiano 11. M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, p. 29.

13 Ibidem, p. 47.

14 M. Traczyński, *Zmartwychwstańcy w służbie Stolicy Apostolskiej*, in: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, pp. 121-148.

15 W. Karpiński, M. Król, *Sylwetki polityczne XIX wieku*, Kraków 1974, p. 71.

In 1850, the congregation's religious constitution was ratified by Father Aleksander Jelowicki.¹⁶ The new congregation made unsuccessful attempts to establish their outposts in the Polish territories (1842 Poznań; 1848-1949 Cracow).¹⁷ In 1857 Pope Pius IX granted them a sanctuary located on Mentorella near Rome.¹⁸

Another significant mission of the Resurrectionists was the establishment in 1863 of an outpost in Adrianople, an area of Bulgaria occupied by the Ottoman Empire. They ran a school for Greek Catholic children and youth, as well as a seminary.¹⁹ In 1866 the congregation opened a Polish college for the clergy from the Polish territories under partitions to study in Rome, as planned by B. Jański.²⁰

The Resurrectionists, evolving into an international congregation, in 1857 also began pastoral service in Canada among the faithful of German and Czech origin.²¹ The next chapter in the development of the congregation in America was their acquisition in 1870 of the parish of St. Stanisław Kostka in Chicago, where they established, among other things, the College of St. Stanisław Kostka, and began publishing the "Chicago Journal" [*Dziennik Chicagowski*] (1890-1970).²² In 1953 the congregation established pastoral facilities in Bermuda, in 1959 in Bolivia and Brazil, and in 1978 in Australia.²³

On the Polish territory, the Resurrectionists opened a boarding school for Greek Catholic youth in Lviv in 1880, and a religious novitiate in Cracow in 1884. In 1918, when Poland regained its independence, the congregation founded new outposts (including in Poznań and Warsaw), although others were closed as a result of World War II (e.g., Lviv). Currently, the congregation maintains 18 houses, and the headquarters of the Polish province of the Resurrectionists in a monastery in Cracow.²⁴

16 B. Micewski, *Zmartwychwstańcy*, in: *Encyklopedia katolicka*, vol. 20, ed. E. Gigilewicz, Lublin 2014, col. 1457-1458.

17 M. Perzyński, *Zmartwychwstańcy w Polsce*, in: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, pp. 92-93.

18 A. Bender, *Polskie ślady w Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej na Mentorelli*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 119 (2022), pp. 29-49.

19 B. Micewski, *Zmartwychwstańcy*, col. 1457; K. Popek, *Misja polskich zmartwychwstańców w Adrianopolu. Wybrane problemy*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Społeczne”, 2018, no. 23 (4), pp. 129-144.

20 M. Stępień, *Erygowanie i początki funkcjonowania Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie w XIX wieku*, „Prawo Kanoniczne”, 53 (2010), no. 3-4, pp. 252-253.

21 J. Iwicki, *Zmartwychwstańcy za oceanem*, in: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, pp. 110-111.

22 Ibidem, p. 116.

23 Ibidem, p. 119.

24 M. Perzyński, *Zmartwychwstańcy w Polsce*, pp. 92-108; Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, *Placówki w Polsce*, <https://zmartwychwstancy.pl/placowki> [access: 20.11.2023].

2. The Archives of the General House

The Archives of the Congregation of the Resurrectionists in Rome (Archivio Congregatio a Resurrectione a Roma – ACRR), is the central archives of the congregation. In accordance with the typology, it is classified as an ecclesiastical archives maintained by the religious congregation and collects its documentation.²⁵ It is a historical archives holding an open resource, as documentation generated by various bodies of the congregation is constantly being deposited.²⁶

The archives does not have a statute, however, since October 30th, 1996 it has been operating under the regulations approved by Father Sutherland MacDonald CR, the general of the congregation. According to its regulations, the archive houses manuscripts and printed collections since the beginning of the congregation until the latest term of the General Council,²⁷ as well as museum specimens.²⁸ The archives is supervised by an archivist appointed by the general authorities.²⁹

The origins of the Resurrectionist Congregation Archives in Rome should be considered the decision of B. Jański, who before his death (July 2nd, 1840) requested his secretary Brother Edward Duński to transport his documentation left in France. Prior to his departure for Rome, B. Jański organized his documents and filed them in special cardboard boxes, which were placed in a large oak closet. He only took with him the diary maintained on a daily basis, the retreat notes and the volumes of the more important

-
- 25 S. Librowski, *Archiwa kościelne*, in: *Encyklopedia katolicka*, vol. 1, ed. F. Gryglewicz, Lublin 1985, col. 877-878, 885; M. Dębowska, *Informator o archiwach zakonnych w Polsce*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 69 (1998), p. 15; J. Adamczyk, *Archiwa kościelne w aspekcie kanonicznym*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 22 (2012), no. 3, pp. 174-175; A. Hamryszczak, *Tworzenie archiwów kościelnych po odzyskaniu przez Polskę niepodległości oraz gromadzenie przez nie zasobu*, in: *Archiwa kościelne w niepodległej Polsce*, p. 44.
- 26 The church institutions should keep three types of archives: current, collecting records still in use in the work of the registry; secret, collecting particularly significant and confidential documents; and historical, keeping perpetually the records transferred from the current archive. J. Adamczyk, *Archiwa kościelne w aspekcie kanonicznym*, pp. 174-175; J. Gręźlikowski, *Archiwa kościelne w świetle obowiązujących norm kanonicznych*, „Studia Włocławskie”, 24 (2022), p. 517.
- 27 The tenure of the General Board of the Resurrectionists lasts 6 years. In each religious congregation, there are established regulations regarding the timing and scope of documentation transferred from the current archives of the religious house to the central historical archives. See R. Prejs, *Archiwum kościelne. Rola i znaczenie jako miejsca przechowywania dokumentów przeszłości*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 97 (2012), p. 215.
- 28 Archivio Congregatio a Resurrectione a Roma (further as ACRR), *Wyciąg z Regulaminu Archiwum Generalnego z dnia 30 października 1996 r.* Church archives function in Poland, among others, in connection with museums, because of different organizational problems with the legal institutional separation of the two institutions. See, for example, Archdiocesan Archives and Museum in Białystok.
- 29 The archivist should have adequate professional competences. M. Różański, *Status dyrektora historycznego archiwum diecezjalnego*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2008, no. 42, p. 139.

letters.³⁰ B. Jański's request was fulfilled only after his death, when the newly elected superior P. Semenenko sent Brother E. Duński in July 1840 to retrieve the aforementioned documentation.³¹ Since then, the archives' resources have increased with the legacies of successive superior generals of the Resurrectionist order, other members of the congregation and documentation produced by the general authorities of the congregation. Until the division of the congregation into provinces in 1947, the records of individual Resurrectionist houses were also transferred to the general archives in Rome.³²

The documentation collected by the Resurrectionists in Rome was stored in successive houses occupied by the congregation (Piazza Morgana 24, St. Claudius Church). Since 1886, the archives has been located on the second floor of the general house in Via San Sebastianello 11, in Rome. The archives occupies four rooms in an enfilade arrangement, whose windows overlook the monastic courtyard. The first room functions as archives' reading room, where 18 metal archival cabinets, lockable, have been placed in addition to a large table. The second room, the archivist's study, has a large table with a computer and scanner, as well as 13 metal key-locked archival cabinets. Additionally, there is a library with a reference book collection containing critical editions of Resurrectionist writings or more valuable book items donated to the congregation. The third room is dedicated to documentation and digitization works, also serving as a storage room and a sanitary corner. At the end is a small supply room for materials and printed documents related to the functioning of the archives. The entire aforementioned area is video monitored.

3. The organization of the archives

The first works on organizing the expanding resources in the archives were undertaken by Father P. Smolikowski (1849-1926) at the turn of the 20th century. He classified the documentation according to its creator, and then arranged it chronologically. This way of organizing the records was continued by the subsequent archivists.³³

30 B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, p. 391.

31 ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archiwii Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2017, p. 5; W. Mleczo, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, p. 208; B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, p. 419.

32 The detailed functioning of religious archives and the specifics of their resources are discussed by R. Prejs, *Organizacja i funkcjonowanie archiwów w domach zakonnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 75 (2001), pp. 139-151.

33 W. Mleczo, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, pp. 209-210.

In the 1950s, Father Jan Książek prepared the first inventory of archival records and books kept at the Roman monastery. His contribution is a thorough cataloging of the legacy of Father Semenenko.³⁴

The next archivist, brother Lucjan Budziński, assigned reference numbers to each archival unit (document) from the heritage of B. Jański, H. Kajsiewicz and P. Semenenko, using a large seal and writing the subsequent inventory number. However, this method of assigning an inventory mark caused the handwriting to become blurred in many documents. Yet another major undertaking involved getting the entire legacy of B. Jański on microfilm.³⁵

The biggest impact on the current form of the archives was made by Father John Iwicki, who between 1966 and 1969 systematically compiled the entire collection. He also implemented the characteristic archival packaging (boxes), which are still used nowadays.³⁶ These are black, closeable boxes made of thick cardboard, with a handle for carrying. On each box is placed the title of the collection, the title of the sub-collection, the outermost signatures, and the number of the box, which simplifies localization in the archival cabinet. The boxes contain sequentially numbered envelopes with archival materials arranged according to the chronology of their origin. For easier access, the front of the box features an index listing the contents of each envelope.

The entire archival collection was categorized by Father J. Iwicki into 11 series, comprising more than 66,000 archival units, each of them receiving a reference: I. Fundatores (writings of the Founders – Bogdan Jański, Father Piotr Semenenko and Father Hieronim Kajsiewicz); II. Sodales (writings of congregation's members); III. Ex-Sodales (writings of former congregation's members); IV. Episcopi Orbis (writings of bishops from different countries); V. Episcopi Poloniae (writings of Polish bishops); VI. Sacerdotes (writings of priests); VII. Laici (writings of laymen); VIII. Mulieres (writings of women); IX. Sorores (writings of nuns); X. Res Polonicae (documentation regarding Polish affairs); XI. Res Congregationis (documentation regarding the Resurrectionist congregation).³⁷

An important stage in the processing of the archives' assets was the inventory conducted in the 1980s by Father Bolesław Micewski and the reordering of the legacy of B. Jański. His documentation was arranged chronologically.³⁸

34 Ibidem, p. 210.

35 Ibidem.

36 ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archiwii Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2013, p. 6; W. Mleczo, *Zasób archiwum księży zmarłychwstańców w Rzymie*, p. 210.

37 ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archiwii Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza z 2013 r.*, p. 6.

38 The referred works were correlated with the compilation of Bogdan Jański's biography by Father B. Micewski. See *Bogdan Jański założyciel zmarłychwstańców 1807-1840*, Warszawa 1983.

Very substantial works on organizing and taking inventory of the resource were carried out by Father Paweł Szymanowski, the congregation's archivist in years 2017-2023. He distinguished the collection of the congregation's photographs, previously loosely kept. They were initially sorted by subject matter into 37 collections and placed in 38 acid-free archival boxes of the Beskid Plus form. The remaining part was left in albums. The urgent matter is the thorough work on the photographs in order to make them available to researchers and to be used in the ongoing works of the congregation.³⁹ The archives' collection of cartographic materials, including floor plans of churches, monasteries and other buildings of the congregation, has also been separated.

In 2018, the Resurrectionists partnered with the Head Office of the State Archives, which resulted, among other things, in the conservation of the letters of Adam Mickiewicz and Cyprian Kamil Norwid at the Central Conservation Laboratory for Archival Materials at the General Archives of Historical Records (further as AGAD). For the preservation of the manuscripts, specialized acid-free archival boxes were also manufactured. The Roman Resurrectionist archives received a visit from AGAD's conservator Hanna Machaj, who in 2018 conducted an evaluation of the preservation and storage of the resource.⁴⁰

In 2018 and 2019, most of Father P. Smolikowski's manuscripts were digitized (scanned) in the archives' studio. Whereas, in 2023, the microfilms of Father P. Semenکو's archival materials from the Roman archives' collection were scanned at the National Digital Archives in Warsaw.⁴¹ In 2023, it was also possible to digitize part of the legacy of B. Jański, Father H. Kajsiewicz and Father W. Kalinka.

Father Paweł Szymanowski, the congregation's archivist, succeeded in signing an agreement with the Head Office of the State Archives to restore and digitize the letters

39 The photographs in church collections are still mostly unorganized. The subject of the scientific study of photographs in church archives is devoted to volume 117 (2021) of "Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne". See among others, A. Seweryn, *Fotografia w archiwum. Identyfikacja-zabezpieczanie-konserwacja*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), pp. 269-292; P. Zakrzewski, *Utwór i nośnik utworu fotograficznego w działalności muzeów i archiwów kościelnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), pp. 343-355; A. Hamryszczak, *Fotografie w Archiwum Diecezji Łuckiej*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), pp. 87-108; J. Kapuściński, *Dokumentacja fotograficzna w zasobie Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. Ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie (aktualny stan badań i perspektywy)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), pp. 169-185.

40 *Przegląd stanu zachowania zasobu Archiwum Zmartwychwstańców w Rzymie*, <https://archiwa.gov.pl/przegląd-stanu-zachowania-zasobu-archiwum-zmartwychwstancow-w-rzymie/> [access: 20.11.2023].

41 Within the scope of the work, the microfilms were consolidated on 34 new rolls and protected in acid-free packaging. The NAC [Narodowe Archiwum Cyfrowe – The National Digital Archives] provided not only new microfilm rolls, but also scans on a portable external drive. The digital files have been prepared for publication at www.szukajwarchiwach.gov.pl. ACRR, Letter from the General Director of the State Archives to Rev. Prof. Dr. Andrzej Geniusz CR, dated August 8th, 2023.

of Adam Mickiewicz and Cyprian Kamil Norwid as 91 scans.⁴² Thanks to its connection to the portal “szukaj w archiwach” (<https://www.szukajwarchiwach.gov.pl>) it is planned to make the resources accessible for the researchers online. Moreover, the Integrated Archival Information System (Zintegrowany System Informacji Archiwalnej – ZoSIA) has been implemented in the archives, thanks to which the inventory descriptions of archival items and their scans are successively uploaded.

4. Content of the Roman Archives

It is estimated that the resources of the Roman Resurrectionist archives include about 80,000 archival units. Most of these are letters: approximately 40,000 written by the founders and members of the congregation, more than 2,000 by bishops and prelates, about 4,000 by nuns and more than 12,000 by laity. Besides letters, the archives also houses documents regarding the congregation's various institutions and official correspondence – about 10,000 registered documents. The collection “Episcopi Poloniae” includes letters from 110 bishops, the collection “Laici” collects letters of about 1,600 Poles, and the collection “Mulieres” contains 800 of Polish women.⁴³

The most significant in terms of historical value is the heritage of the first Resurrectionists, who maintained extensive contacts with prominent representatives of Polish emigrant culture and art (B. Jański, Father P. Semenenko, Father H. Kajsiewicz, Father P. Smolikowski).⁴⁴

The Resurrectionist Archives is most famous for its collection of letters from Polish poets, considered national bards. The most valuable in the set is the correspondence of Adam Mickiewicz, which includes seven letters, written between 1834 and 1838, addressed to Bogdan Jański and Hieronim Kajsiewicz.⁴⁵

42 The Archives of the Congregation of the Resurrection in Rome [Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego w Rzymie], <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/web/archiwum-zgromadzenia-zmartwychwstania-panskiego-w-rzymie> [access: 20.11.2023].

43 See ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017; W. Mleczo, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, pp. 212-213.

44 J. Kuzicki, *Współpracownicy Bogdana Jańskiego w życiu kulturalnym Wielkiej Emigracji we Francji*, in: *Między irredentą a kolaboracją. Postawy społeczeństwa polskiego wobec zaborcy. W kręgu nauki i sztuki*, ed. N. Kasperek, A. Szmyt, Olsztyn 2009, pp. 57-71; see ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017; J. Iwicki, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2013.

45 ACRR, ref. 49276-49290.

Another important correspondence – consisting of 25 letters – is the one by Cyprian Kamil Norwid addressed to the Resurrectionists from the years 1849-1862.⁴⁶ The poet wrote to Father H. Kajsiwicz, Father P. Semenenko, Father A. Jełowicki and Father Karol Kaczanowski. Norwid wished to join even the congregation, but did not obtain the approval of Father Kajsiwicz, who feared that the poet would not be able to follow the rule of the congregation.⁴⁷

The letter of Father A. Jełowicki dated October 21st, 1849, written to Countess Ksawera Grocholska, describing the last moments of Fryderyk Chopin, who died on October 17th, 1849, is a particularly significant testimony. From this letter come the composer's shocking words, addressed to Father A. Jełowicki, to whom he confessed and received the sacrament of the sick: "Without you, my Dear, I would have died like a pig."⁴⁸

There is a significant collection of preserved documentation from the Polish College in Rome, which was founded by the Resurrectionists in 1866 and managed until 1938. The clergy residing at the college represented the spiritual and intellectual elite of the Polish Church under the partitions. When Poland regained its independence, the alumni of the college had the greatest influence on the activities of the Catholic Church in the reborn homeland, as they then represented the majority of the higher ecclesiastical and academic hierarchy.⁴⁹

Another crucial source of documentation is the surviving correspondence between the Resurrectionists and nuns, including the founders of several female religious congregations important to the Polish Church (for example, the Nazarene Franciszka Siedliska).⁵⁰ Father H. Kajsiwicz was the confessor of Marcelina Darowska, founder of the Immaculate Sisters,⁵¹ while Father P. Semenenko was the confessor of Celina Borzęcka,

46 ACRR, ref. 49726-49750.

47 W. Karpiński, M. Król, *Sylwetki polityczne XIX wieku*, Kraków 1974, p. 71.

48 ACRR, ref. 17324. The letter was published, among others in: J. Klechta, *Powstaniec, tulacz, kapłan. Ks. Aleksander Jełowicki (1804-1877) pierwszy rektor Polskiej Misji Katolickiej we Francji*, Paryż 2004.

49 See compilation: W. Mleczek, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, p. 209; idem, *Kapłani dla Polski zmartwychwstałej – idee i działalność Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie*, „Polska Myśl Pedagogiczna”, 1 (2015), no. 1, pp. 111-123.

50 ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017, p. 223.

51 The Congregation of the Sisters of the Immaculate Conception of the B.V.M., established between 1854 and 1857 in Rome by Józefa Karska and Marcelina Darowska to educate and teach female children and youth, conduct retreats, and spread worship of the Immaculately Conceived Blessed Virgin Mary. Known monasteries in Jazłowiec in Podolia and Szymanów.S. Brzozecki, *Niepokalanki*, [in:] *Encyklopedia katolicka*, vol. 13, ed. E. Gigilewicz, Lublin 2009, col. 1185-1186; ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017, p. 230.

founder of the Resurrectionist Sisters.⁵² The Resurrectionists also contributed to the formation of the congregation of the Franciscan Sisters of Blessed Kinga in Chicago.⁵³

The archival materials concerning the issues of Polish emigration, showing the political, social, and cultural life of the Polish exile located in the collection “Res Polonicae” are equally important documentation. These include the records of the Polish National Committee in Paris, the diaries of the National Government of 1863, or reports on the state of the Catholic Church in the Polish territories prepared by various clerics.⁵⁴

Currently, the only archival tool used to explore the collection is the archives’ 2013 catalog, intended for internal use, by Father J. Iwicki,⁵⁵ covering the heritage of the founders of the congregation (B. Jański, H. Kajsiewicz, P. Semenenko). It is accompanied by a catalog prepared in 2017, in which the factually organized documentation in the archive is arranged alphabetically within 11 series.⁵⁶

For the purpose of promoting the resources of the Roman archives, Father P. Szymanowski between 2018 and 2023 published a periodical “Treasures from the Roman Archives” [Skarby z rzymskiego archiwum]. The magazine was published twice a month in PDF format and contained a description of a document that may be of interest to a reader who is not a researcher of the past. It was accompanied by a scan of the listed document. The periodical was published in Polish, English and Portuguese and sent by email to Resurrectionist communities around the world and to interested public. Overall, 46 issues of the magazine were published.⁵⁷

52 The Congregation of the Sisters of the Resurrection of Our Lord Jesus Christ. Founded by Blessed Celina Borzęcka and her daughter Jadwiga Borzęcka in 1883, providing education and schooling for children and care for the sick. Their spirituality refers to the mystery of Jesus Christ through imitation and witness to his death and Resurrection, and worship of Mary. B. Micewski, *Zmartwychwstanki*, [in:] *Encyklopedia katolicka*, vol. 20, ed. E. Gigilewicz, Lublin 2014, col. 1457; ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017, p. 234.

53 The Franciscan Sisters of Blessed Kinga, founded in 1894 in Chicago by Teresa Dudzik, in collaboration with Róża Wisińska and Father Wincenty Barzynski CR. Their purpose was to help the elderly and the sick poor, especially Polish immigrants. Activities were expanded to include religious education and teaching the youth. B. Szer, *Franciszkanki bł. Kingi*, [in:] *Encyklopedia katolicka*, vol. 5, ed. L. Bienkowski, Lublin 1989, col. 546.

54 ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017, pp. 237-240.

55 ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2013.

56 ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione N.J.C.*, Romae 2017.

57 „Skarby z Rzymskiego Archiwum” is available free of charge on the Resurrectionists’ website: <https://zmartwychwstancy.pl/skarby-z-rzymskiego-archiwum> [access: 20.11.2023].

5. Losses within the collection

The Roman Archives, due to its importance to the Polish national culture, has been frequently visited by researchers. Unfortunately, the collection of priceless manuscripts of the bards and documentation from the time of the Great Emigration also suffered losses. Deficiencies in the collection were the result of several factors. One of them was the congregation's major financial problems in the 19th century. As an example, Father P. Smolikowski, Superior General of the Resurrectionists (1895-1905) sold to his relatives the original manuscript of Zygmunt Krasiński's most important drama *The Un-divine Comedy*, printed in Paris under the supervision of B. Jański.⁵⁸

Moreover, collectors, taking advantage of the financial problems of the congregation, purchased valuable letters from the Resurrectionists to enrich their personal collections, thus impoverishing the archive's resources. This way, the archives lost, among others, the letters of Adam Mickiewicz, Stefan Witwicki, Bohdan Zaleski and Bogdan Jański.⁵⁹

Furthermore, the Resurrectionists' excessive trust in researchers who used the archival resources or various institutions led to the loss of valuable collections. Several notable manuscripts have been stolen by those using the holdings, or those loaned with the Resurrectionists' permission have never been returned. Among the more acute losses is the vanishing of the editorial documentation of B. Jański regarding the "Polish Pilgrim." Occasionally the missing archival materials were found in large libraries and special collections, but their recovery by the Resurrectionists is very difficult.⁶⁰

6. Accessing resources

The access to the archival resource is specified in the regulations from October 30th, 1996.⁶¹ The archives' resources can be used by any scholar or researcher, but prior to the search they must notify the institution and schedule their arrival date. It should be taken into account that in August the archives is closed.

Before making the documents accessible, the researcher must fill out the appropriate form to receive permission from the archivist. Both the release and return of archival documents should be registered in a special book. Entry to the archives is allowed not only to the archivist or searchers, but also to members of the general curia and those authorized by the archivist or, in his absence, by the person who substitutes for them. The

58 W. Mleczo, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, p. 211.

59 Ibidem.

60 Ibidem.

61 ACRR, Excerpt from the General Archives' s Regulations, October 30th, 1996.

general of the order is supposed to specify the date until which documents can be shared, in order to preserve the rights of those still alive.

Records can only be used in the archives' study room. However, members of the general curia are permitted to use the documentation in their rooms, necessarily after informing the archivist and filing in a coupon. It is possible to make photocopies of documents on site for a fee. For publication of photocopies and documents, a separate permission is required from the archivist.

Conclusion

The Resurrectionist Archives in Rome, established in 1840 thanks to the initiative of B. Jański is a very valuable documentary resource, which by its size and informational content is considered one of the most important institutions of this kind outside Poland. Its meaning is not limited only to the knowledge of the history of the Polish Church in exile in the 19th and 20th centuries, but also the life of Polish emigrants. Particularly precious are the materials concerning the activities of the Great Emigration, the cultural and political life of Poles in exile in the era of national captivity. It should be emphasized that the Resurrectionist archives have established cooperation with the Head Office of State Archives, thanks to which the Integrated Archival Information System (ZoSIA) has been introduced, resulting in the successive development of the resource in this program and making it available through the portal www.szukajwarchiwach.gov.pl.

References

ARCHIVAL SOURCES

Archives of the Congregation of the Resurrection in Rome – Archivio Congregatio a Resurrectione a Roma

ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017.

ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2013 [Draft version, Rome 2013]

ACRR, Pismo Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych do ks. prof. dr Andrzeja Gieniusza CR z dnia 8 sierpnia 2023 r. [Letter from the General Director of the State Archives to Rev. Prof. Dr. Andrzej Gieniusz CR, dated August 8, 2023].

ACRR, Wyciąg z Regulaminu Archiwum Generalnego z dnia 30 października 1996 r. [Excerpt from the General Archives' s Regulations, October 30th, 1996].

LITERATURE

Adamczyk J., *Archiwa kościelne w aspekcie kanonicznym*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 22 (2012), no. 3, pp. 165-189.

Bender A., *Polskie ślady w Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej na Mentorelli*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 119 (2022), pp. 29-49.

Brzozecki S., *Niepokalanki*, in: *Encyklopedia katolicka*, vol. 13, ed. E. Gigilewicz, Lublin 2009, col. 1185-1186.

Chotyńska M., *Bogdan Jański i jego współcześni*, „Perspektywy Kultury”, 29 (2020), no. 2, pp. 25-41.

Dębowska M., *Informator o archiwach zakonnych w Polsce*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 69 (1998), pp. 15-99.

Gręzlikowski J., *Archiwa kościelne w świetle obowiązujących norm kanonicznych*, „Studia Włocławskie”, 24 (2022), pp. 499-521.

Hamryszczak A., *Fotografie w Archiwum Diecezji Łuckiej*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), pp. 87-108.

Hamryszczak A., *Tworzenie archiwów kościelnych po odzyskaniu przez Polskę niepodległości oraz gromadzenie przez nie zasobu*, in: *Archiwa kościelne w niepodległej Polsce*, ed. A. Laszuk, Warszawa 2020, pp. 43-59.

Iwicki J., *Zmartwychwstańcy za oceanem*, in: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, ed. Z. Zieliński, Katowice 1990, pp. 109-120.

Kapuściński J., *Dokumentacja fotograficzna w zasobie Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. Ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie (aktualny stan badań i perspektywy)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), pp. 169-185.

Karpiński W., Król M., *Sylwetki polityczne XIX wieku*, Kraków 1974.

Klechta J., *Powstaniec, tułacz, kapłan. Ks. Aleksander Jelowicki (1804-1877) pierwszy rektor Polskiej Misji Katolickiej we Francji*, Paryż 2004.

- Kuzicki J., *Współpracownicy Bogdana Jańskiego w życiu kulturalnym Wielkiej Emigracji we Francji*, in: *Między irredentą a kolaboracją. Postawy społeczeństwa polskiego wobec zabory. W kręgu nauki sztuki*, ed. N. Kasperek, A. Szmyt, Olsztyn 2009, pp. 57-71.
- Librowski S., *Archiwa kościelne*, in: *Encyklopedia katolicka*, vol. 1, ed. F. Gryglewicz, Lublin 1985, col. 877-885.
- Micewski B., *Bogdan Jański i geneza Zmartwychwstańców*, in: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, ed. Z. Zieliński, Katowice 1990, pp. 9-27.
- Micewski B., *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, Warszawa 1983.
- Micewski B., *Zmartwychwstańki*, in: *Encyklopedia katolicka*, vol. 20, ed. E. Gigilewicz, Lublin 2014, col. 1457-1458.
- Mleczo W., *Kapłani dla Polski zmartwychwstałej – idee i działalność Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie*, „Polska Myśl Pedagogiczna”, 1 (2015), no. 1, pp. 111-123.
- Mleczo W., *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, in: *Archiwa kościelne w niepodległej Polsce*, ed. A. Laszuk, Warszawa 2020, pp. 207-218.
- Perzyński M., *Zmartwychwstańcy w Polsce*, in: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, ed. Z. Zieliński, Katowice 1990, pp. 92-108.
- Popek K., *Misja polskich zmartwychwstańców w Adrianopolu. Wybrane problemy*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Społeczne”, 2018, no. 23 (4), pp. 129-144.
- Prejs R., *Archiwum kościelne. Rola i znaczenie jako miejsca przechowywania dokumentów przeszłości*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 97 (2012), pp. 209-216.
- Prejs R., *Organizacja i funkcjonowanie archiwów w domach zakonnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 75 (2001), pp. 139-151.
- Różański M., *Status dyrektora historycznego archiwum diecezjalnego*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2008, no. 42, pp. 137-147.
- Seweryn A., *Fotografia w archiwum. Identyfikacja-zabezpieczanie-konserwacja*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), pp. 269-292.
- Smolikowski P., *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, vol. 1, Kraków 1892.
- Stępień M., *Erygowanie i początki funkcjonowania Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie w XIX wieku*, „Prawo Kanoniczne”, 53 (2010), no. 3-4, pp. 245-259.
- Szablewski M., *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, translated by J. Widlarz, Poznań-Adelaide 1988.
- Szier B., *Franciszczanki bł. Kingi*, [in:] *Encyklopedia katolicka*, vol. 5, ed. L. Bieńkowski, Lublin 1989, col. 546.
- Traczyński M., *Zmartwychwstańcy w służbie Stolicy Apostolskiej*, in: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, ed. Z. Zieliński, Katowice 1990, pp. 121-148.
- Zakrzewski P., *Utwór i nośnik utworu fotograficznego w działalności muzeów i archiwów kościelnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), pp. 343-355.

INTERNET SOURCES

- Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego w Rzymie, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/web/archiwum-zgromadzenia-zmartwychwstania-panskiego-w-rzymie> [access: 20.11.2023].

Artur Hamryszczak

Przegląd stanu zachowania zasobu Archiwum Zmartwychwstańców w Rzymie, <https://archiwa.gov.pl/przegląd-stanu-zachowania-zasobu-archiwum-zmartwychwstancow-w-rzymie/> [access: 20.11.2023].

Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, *Placówki w Polsce*, <https://zmartwychwstancy.pl/placowki> [access: 20.11.2023].

Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, „Skarby z Rzymskiego Archiwum”, <https://zmartwychwstancy.pl/skarby-z-rzymskiego-archiwum> [access: 20.11.2023].

dr Artur Hamryszczak

Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL

e-mail: artur.hamryszczak@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2578-9971>

Archiwum w Domu Generalnym Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa w Rzymie

THE ARCHIVES AT THE GENERAL HOUSE OF THE CONGREGATION OF THE
RESURRECTION OF OUR LORD JESUS CHRIST IN ROME

Summary

The Archive at the General House of the Congregation of the Resurrection of Our Lord Jesus Christ in Rome is the central historical archive of the congregation. Bogdan Jański should be considered its founder, as he instructed to gather his entire legacy in Rome in 1840. Since 1886 the documentation has been housed in the General House of the Resurrectionists in via San Sebastanello 11. The first works organizing the archival records were undertaken by Father Paweł Smolikowski, at the turn of the 20th century. The current state of the archive has been most influenced by Father John Iwicki, who has catalogued nearly 70,000 file records, dividing the collection into 11 series. Between 2017 and 2023, Father Paweł Szymanowski, the congregation's archivist, succeeded in signing an agreement with the Head Office of the State Archives to digitize and restore the letters of Adam Mickiewicz and Cyprian Kamil Norwid. Moreover, the Integrated Archival Information System (Zintegrowany System Informacji Archiwalnej – ZoSIA) has been implemented in the archive, thanks to which the inventory descriptions of archival items and their scans are successively uploaded. While the Roman Resurrectionist Archive does not have a statute, since October 30th, 1996, it has been operating on the basis of regulations approved by Father Sutherland MacDonald CR, the General of the Congregation. The archive has an inventory of more than 80,000 records. It collects the documentation heritage generated by the congregation's central institutions, Resurrectionist houses and the legacy of the clergy. The Resurrectionist Archive includes very precious documentary resources, which, by their sheer size and informational value, make this institution one of the most important outside Poland. Its significance is not limited only to the knowledge of the history of the Polish Church in exile in the 19th and 20th centuries, but also the life of Polish

exiles. Particularly valuable are the materials concerning the activity of the Great Emigration, cultural and political life of Poles in exile in the era of national captivity.

Keywords: church archive; Roman archive; Resurrectionists; manuscripts; Great Emigration; Bogdan Jański; Adam Mickiewicz; Cyprian Kamil Norwid; San Sebastiano

Streszczenie

Archiwum w Domu Generalnym Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa w Rzymie jest centralnym archiwum historycznym zgromadzenia. Za jego twórcę należy uznać Bogdana Jańskiego, który w 1840 roku polecił zgromadzić w Rzymie całą swoją spuściznę. Od 1886 roku dokumentacja mieści się w domu generalnym zmartwychwstańców przy via San Sebastiano 11. Pierwsze prace porządkujące archiwalia podjął ks. Paweł Smolikowski, na przełomie XIX i XX wieku. Na aktualny stan archiwum największy wpływ miał ks. John Iwicki, który zinventaryzował prawie 70 000 jednostek aktowych, dzieląc zasób na 11 serii. W latach 2017-2023 ks. Paweł Szymanowski, archiwista zgromadzenia, doprowadził do podpisania z Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych umowy, na mocy której zdigitalizowano i poddano konserwacji listy Adama Mickiewicza i Cypriana Kamila Norwida. Dodatkowo został wdrożony w archiwum Zintegrowany System Informacji Archiwalnej (ZoSIA), dzięki czemu sukcesywnie są umieszczane opisy inwentarzowe archiwaliów i ich skany.

Archiwum rzymskie zmartwychwstańców nie ma statutu, jednak od 30 października 1996 roku działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez o. Sutherlanda MacDonalda CR, generała zgromadzenia. Archiwum posiada zasób liczący ponad 80 000 jednostek. Gromadzi spuściznę dokumentacyjną wytworzoną przez centralne instytucje zgromadzenia, domy zmartwychwstańców oraz spuścizny duchownych. Archiwum zmartwychwstańców zawiera bardzo cenny zasób dokumentacyjny, który poprzez swoją wielkość i wartość informacyjną powoduje, że należy instytucję tę uznać za jedną z najważniejszych poza granicami Polski. Jego znaczenie nie ogranicza się tylko do poznania dziejów polskiego Kościoła na emigracji w XIX i XX wieku, ale również życia wychodźców polskich. Szczególnie cenne są materiały dotyczące działalności Wielkiej Emigracji, życia kulturalnego i politycznego Polaków na emigracji w dobie niewoli narodowej.

Słowa kluczowe: archiwum kościelne; archiwum rzymskie; zmartwychwstańcy; rękopisy; Wielka Emigracja; Bogdan Jański; Adam Mickiewicz; Cyprian Kamil Norwid; San Sebastiano

Wstęp

Zgromadzenie księży zmartwychwstańców jest jednym z najważniejszych polskich wspólnot zakonnych powstałych w XIX wieku. Zostało powołane we Francji jako duchowa odpowiedź na klęskę powstania listopadowego i nieudane próby odzyskania niepodległości przez Polskę. Przechowywana dokumentacja zgromadzenia w Rzymie jest jedną z najważniejszych polskich spuścizn poza granicami Polski. Dotychczas archiwum nie stało się przedmiotem pogłębionych studiów, a jedyne kompletne opracowanie dziejów i stanu archiwum jest autorstwa ks. Wojciecha Mleczi, zmartwychwstańca¹. Prezentowany

1 W. Mleczo, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, w: *Archiwa kościelne w niepodległej Polsce*, red. A. Laszuk, Warszawa 2020, s. 207-218.

artykuł uzupełnienia dotychczasowy stan wiedzy i ma na celu przedstawienie aktualnych zagadnień związanych z działalnością i zasobem wspomnianego archiwum.

1. Dzieje twórcy zasobu

Po upadku powstania listopadowego największa liczba uchodźców z ziem polskich osiadła we Francji, gdzie znaleźli się również przyszli założyciele zgromadzenia księży zmartwychwstańców. Pierwszoplanową rolę w tym dziele odegrał Bogdan Jański, doktor prawa i ekonomii oraz profesor powstającej politechniki w Warszawie. W 1828 roku wyjechał na zachód Europy na rządowe stypendium naukowe w celu poznania tamtejszych ośrodków naukowych, aby zorganizować katedrę handlowości na politechnice warszawskiej. Wybuch powstania listopadowego w Polsce uniemożliwił mu powrót do kraju, jednak podjął się na prośbę Rządu Narodowego działalności korespondenta i agenta powstania. Po jego upadku został we Francji, decydując się na emigrację. Szybko stał się jednym z najważniejszych działaczy emigracyjnych. Przyczynił się do powstania polskiego wydawnictwa i biblioteki w Paryżu oraz należał do licznych towarzystw naukowych. Współpracował z licznymi francuskimi czasopismami i encyklopediami jako autor wielu artykułów i haseł. Wydawał również dzieła Adama Mickiewicza i tłumaczył jego utwory na język francuski. Był również redaktorem periodyku „Pielgrzym Polski”².

Podczas swojego pobytu w Paryżu Bogdan Jański przeżył w 1832 roku nawrócenie religijne. Rozpoczął wówczas działalność wśród emigrantów, którzy trwali w marazmie i beznadziei, nie wierząc we wskrzeszenie Polski. Wielu żyło w nędzy materialnej, nie mogąc lub nie potrafiąc podjąć pracy zarobkowej. Dodatkowo potępienie przez papieża Grzegorza XVI powstania listopadowego jako rewolucyjnego wystąpienia przeciwko prawowitej władzy cara skutkowało porzuceniem katolicyzmu przez wielu emigrantów. Decyzji o apostazji sprzyjało również otoczenie francuskie, gdzie idee oświeceniowe i niechęć do Kościoła były bardzo silne. W wielu obozach dla uchodźców powstawały loże masonskie, których członkami byli przedstawiciele emigracji. Do tego dochodziło duże rozbieżności i polityczne Polaków na emigracji, co skutkowało brakiem jedności i chaosem. Jak pisał Adam Mickiewicz: „U nas ciągle kłótnie i pojedynki – istna wieża Babel”³. Bogdan Jański rozpoczął działalność wśród emigracji, chcąc podźwignąć ją

2 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, „Perspektywy Kultury”, 29 (2020), nr 2, s. 29-30; B. Micewski, *Bogdan Jański i geneza Zmartwychwstańców*, w: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, red. Z. Zieliński, Katowice 1990, s. 9-10. Zob. też biografię: tenże, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, Warszawa 1983.

3 M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, tłum. J. Widlarz, Poznań-Adelaide 1988, s. 19.

moralnie i religijnie. Spotykał się więc z wieloma wychodźcami politycznymi, z różnych warstw społecznych, pomagając im zarówno duchowo, jak i materialnie. Szybko skupił ich wokół siebie na wspólne czytanie lektur religijnych, modlitwę i rozmowy na tematy religijne, przez co zapoczątkował odrodzenie duchowe na emigracji. Stał się czołowym świeckim apostołem Wielkiej Emigracji⁴. W swoich planach współdziałał z Adamem Mickiewiczem, który był jednym z przywódców wychodźstwa polskiego. Do historii przeszła mowa wieszczka, który w grudniu 1834 roku podczas spotkania z grupą przyjaciół po wspólnej mszy św. stwierdził:

Nie ma dla na innego ratunku, trzeba nowego zakonu. Ale kto go założy? Ja? Za pyszny. – Plater (Cezary)? Zanadto arystokrata. Zaleski? Zanadto demokrata, Trzeba na to świętego. – Jański założy⁵.

Wspomniane spotkanie stało się punktem zwrotnym w życiu B. Jańskiego, który za radą A. Mickiewicza w dniu 19 grudnia 1834 roku zawiązał wspólnotę braci zjednoczonych, która miała za zadanie osobiste dobro duchowe oraz wyzwolenie Polski spod obecnej przemocy. Te dwa cele były ściśle ze sobą związane. W dobru duchowym rodaków widział on załączek przyszłej, wolnej i sprawiedliwej Polski. Jej członkowie wywodzący się z emigracyjnej inteligencji zbierali się co piątek na msze świętą, a po niej w domu Mickiewicza czytali Pismo Święte i rozmawiali o sposobach niesienia pomocy rodakom⁶. Niestety szybko wspólne praktyki pobożnościowe ustały, gdyż przynależący do niego bracia przedkładali swoje sprawy osobiste nad obowiązki wspólnoty⁷.

W 1835 roku wobec rozproszenia się braci zjednoczonych B. Jański zorganizował Bractwo Służby Narodowej, skupiające grupę gorliwych katolików, którego głównym celem było osobiste nawrócenie oraz wprowadzenie zasad chrześcijańskich w życiu publicznym i prywatnym⁸.

Kolejnym etapem w życiu wspólnotowym było złożenie podczas mszy św. w paryskim kościele św. Sulpicjusza 17 lutego 1836 roku, w Środę Popielcową przez B. Jańskiego oraz jego uczniów ślubu „życia w dozgonnej braterskiej społeczności” i wspólne zamieszkanie w domu przy ul. Notre Dame des Champs w Paryżu. Celem powstałej wspólnoty była wspólna praktyka życia chrześcijańskiego oraz działalność apostołska wśród członków polskiej emigracji. Na przełożonego (Brata Starszego) wybrano Bogdana Jańskiego. Do wspólnoty należeli: Hieronim Kajsiewicz, Piotr Semenenko, malarz Józef Maliński,

4 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, s. 33.

5 P. Smolikowski, *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, t. 1, Kraków 1892, s. 41.

6 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, s. 33; M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, s. 21.

7 B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, s. 249.

8 Tamże, s. 249-250.

Edward Duński, poeta Antoni Górecki i student politechniki w Paryżu Józef Ziemecki. Miejsce to szybko zostało nazwane przez polską emigrację „Domkiem Jańskiego”, stając się zalążkiem nowego zgromadzenia zakonnego, które przyjęło nazwę Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa⁹. W 1837 roku P. Semenenko i H. Kajsiewicz zostali wysłani przez B. Jańskiego (Brata Starszego) do Rzymu w celu kontynuacji studiów teologicznych rozpoczętych w Paryżu. W kolejnym roku dołączyli do nich dwaj bracia: Edward Duński i Józef Haube. Wszyscy zamieszkali w wynajętym domu przy Piazzą Morgana nr 24. Przełożonym wspólnoty był P. Semenenko. W dniu 5 grudnia 1841 roku wraz z H. Kajsiewiczem przyjęli święcenia kapłańskie¹⁰.

W 1840 roku B. Jański przeniósł się do Rzymu, aby podjąć studia teologiczne i planując – po uzyskanej już zgodzie żony – otrzymanie święceń kapłańskich. Jednak wkrótce zmarł na gruźlicę 2 lipca 1840 roku, w 33 roku życia, w opinii świętości¹¹. Na jego nagrobku na cmentarzu Campo Verano umieszczono napis łaciński „Tu spoczywa w nadziei zmartwychwstania Bogdan Jański, pierwszy pokutnik jawny i apostoł Emigracji Polskiej we Francji”¹².

W Wielkim Poście 1942 roku pod przewodnictwem ks. P. Semeneki nowo założona wspólnota zebrała się na Radę Generalną. Zatwierdzono wówczas napisany przez niego zarys reguły zakonnej. W dniu 27 marca 1842 roku w Niedzielę Zmartwychwstania w czasie mszy św. odprawianej w katakumbach św. Sebastiana siedmiu członków nowej wspólnoty złożyło po raz pierwszy publiczne śluby: ubóstwa, czystości i posłuszeństwa. Po eucharystii spontanicznie członkowie nowego zgromadzenia wybrali nazwę: Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa. Jego celem było bowiem własne duchowe zmartwychwstanie do nowego życia z Bogiem oraz tych, wśród których podejmą posługę duszpasterską¹³. Zmartwychwstańcy od początku stronili od polityki, ponieważ nie chcieli utrudniać swojej roli nieoficjalnych przedstawicieli Polski w Watykanie¹⁴. Dodatkowo twierdzili, że katolicyzm miał być ostoją moralności, a nie polityką, miał więc być okazją do zjednoczenia społeczeństwa, które polityka dzieliła¹⁵.

9 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, s. 33-34; M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, s. 21; B. Micewski, *Bogdan Jański i geneza powstania Zmartwychwstańców*, s. 22-23.

10 M. Chotyńska, *Bogdan Jański i jego współcześni*, s. 35-36; M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, s. 46.

11 B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, s. 423-424; tenże, *Bogdan Jański i geneza powstania Zmartwychwstańców*, s. 26.

12 Doczesne szczątki B. Jańskiego przeniesiono w 1956 roku z cmentarza Campo Verano do kościoła Zmartwychwstańców przy ul. San Sebastianello 11. M. Szablewski, *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, s. 29.

13 Tamże, s. 47.

14 M. Traczyński, *Zmartwychwstańcy w służbie Stolicy Apostolskiej*, w: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, s. 121-148.

15 W. Karpiński, M. Król, *Sylwetki polityczne XIX wieku*, Kraków 1974, s. 71.

W 1850 roku uchwalono konstytucję zakonną zgromadzenia autorstwa ks. Aleksandra Jelowickiego¹⁶. Nowe zgromadzenie podjęło się nieudanych prób założenia swoich placówek na ziemiach polskich (1842 roku poznańskie; 1848-1949 Kraków)¹⁷. W 1857 roku papież Pius IX przekazał im sanktuarium w Mentorelli koło Rzymu¹⁸.

Ważną misją zmartwychstańców było założenie w 1863 roku placówki w Adrianopolu, na terenie Bułgarii, okupowanym przez imperium osmańskie. Prowadzili tam szkołę dla dzieci i młodzieży grekokatolickiej oraz seminarium¹⁹.

W 1866 roku zgromadzenie otworzyło kolegium polskie dla duchownych z ziem polskich pod zaborami, studiujących w Rzymie, planowane jeszcze przez B. Jańskiego²⁰.

Zmartwychwstańcy, przekształcając się w zgromadzenie międzynarodowe, rozpoczęli również w 1857 roku pracę duszpasterską w Kanadzie wśród wiernych pochodzenia niemieckiego i czeskiego²¹. Kolejnym etapem w rozwoju zgromadzenia w Ameryce było objęcie przez nich w 1870 roku parafii św. Stanisława Kostki w Chicago, gdzie w utworzyli m.in. Kolegium św. Stanisława Kostki, czy też rozpoczęli wydawanie „Dziennika Chicagowskiego” (1890-1970)²². W 1953 roku zgromadzenie otworzyło placówki duszpasterskie na Bermudach, w 1959 roku w Boliwii i Brazylii, a od 1978 roku w Australii²³.

Na ziemiach polskich w 1880 roku zmartwychwstańcy otworzyli internat dla młodzieży grekokatolickiej we Lwowie, a w 1884 roku nowicjat zakonny w Krakowie. Po uzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku zgromadzenie założyło nowe placówki (m.in. Poznań, Warszawa), ale inne w wyniku II wojny światowej zostały zlikwidowane (np. Lwów). Aktualnie zgromadzenie prowadzi 18 domów, a siedzibą prowincji polskiej zmartwychwstańców jest klasztor w Krakowie²⁴.

16 B. Micewski, *Zmartwychwstańcy*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, kol. 1457-1458.

17 M. Perzyński, *Zmartwychwstańcy w Polsce*, w: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, s. 92-93.

18 A. Bender, *Polskie ślady w Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej na Mentorelli*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 119 (2022), s. 29-49.

19 B. Micewski, *Zmartwychwstańcy*, kol. 1457; K. Popek, *Misja polskich zmartwychwstańców w Adrianopolu*. Wybrane problemy, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Społeczne”, 2018, nr 23 (4), s. 129-144.

20 M. Stępień, *Erygowanie i początki funkcjonowania Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie w XIX wieku*, „Prawo Kanoniczne”, 53 (2010), nr 3-4, s. 252-253.

21 J. Iwicki, *Zmartwychwstańcy za oceanem*, w: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, s. 110-111.

22 Tamże, s. 116.

23 Tamże, s. 119.

24 M. Perzyński, *Zmartwychwstańcy w Polsce*, s. 92-108; Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, *Placówki w Polsce*, <https://zmartwychwstancy.pl/placowki> [dostęp: 20.11.2023].

2. Archiwum Domu Generalnego

Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstańców w Rzymie (Archivio Congregatio a Resurrectione a Roma – ACRR), jest centralnym archiwum zgromadzenia. Zgodnie z typologią zalicza się ono do archiwum kościelnego prowadzonego przez zgromadzenie zakonne i gromadzące jego dokumentację²⁵. Jest to archiwum historyczne, mające otwarty zasób, ponieważ ciągle spływa do niego dokumentacja wytworzona przez różne organy zgromadzenia²⁶.

Archiwum nie ma statutu, jednak od 30 października 1996 roku działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez o. Sutherlanda MacDonalda CR, generała zgromadzenia. Zgodnie z jego zapisem archiwum zawiera zbiory rękopiśmienne i drukowane od początku istnienia zgromadzenia, aż do ostatniej kadencji Zarządu Generalnego²⁷, oraz zbiory muzealne²⁸. Archiwum opiekuje się wyznaczony przez władze generalne archiwariusz²⁹.

Za początek powstania Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstańców w Rzymie należy uznać decyzję B. Jańskiego, który przed śmiercią (2 lipca 1840 roku) poprosił swojego sekretarza brata Edwarda Duńskiego, aby przywiózł pozostawioną przez siebie we Francji dokumentację. Przed wyjazdem do Rzymu B. Jański uporządkował swoje dokumenty i złożył je w specjalnych kartonach, które umieścił w dużej dębowej szafie. Ze sobą wziął tylko prowadzony na bieżąco dziennik, notatki rekolekcyjne oraz bruliony ważniejszych listów³⁰. Prośba B. Jańskiego została zrealizowana dopiero po jego śmierci,

25 S. Librowski, *Archiwa kościelne*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 1, red. F. Gryglewicz, Lublin 1985, kol. 877-878, 885; M. Dębowska, *Informator o archiwach zakonnych w Polsce*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 69 (1998), s. 15; J. Adamczyk, *Archiwa kościelne w aspekcie kanonicznym*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 22 (2012), nr 3, s. 174-175; A. Hamryszczak, *Tworzenie archiwów kościelnych po odzyskaniu przez Polskę niepodległości oraz gromadzenie przez nie zasobu*, w: *Archiwa kościelne w niepodległej Polsce*, s. 44.

26 Instytucje kościelne powinny prowadzić trzy rodzaje archiwów: bieżące, gromadzące dokumentację nadal wykorzystywaną w pracy kancelarii; tajne, gromadzące szczególnie ważne i poufne dokumenty oraz historyczne, przechowujące w całości dokumentację przekazaną z archiwum bieżącego. J. Adamczyk, *Archiwa kościelne w aspekcie kanonicznym*, s. 174-175; J. Gręźlikowski, *Archiwa kościelne w świetle obowiązujących norm kanonicznych*, „Studia Włocławskie”, 24 (2022), s. 517.

27 Kadencja zarządu generalnego zmartwychwstańców trwa 6 lat. W każdym zgromadzeniu zakonnym ustalone są przepisy dotyczące czasu i zakresu dokumentacji przekazywanej z archiwum bieżącego domu zakonnego do centralnego archiwum historycznego. Zob. R. Prejs, *Archiwum kościelne. Rola i znaczenie jako miejsca przechowywania dokumentów przeszłości*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 97 (2012), s. 215.

28 Archivio Congregatio a Resurrectione a Roma (dalej: ACRR), *Wyciąg z Regulaminu Archiwum Generalnego z dnia 30 października 1996 r.* Archiwa kościelne połączone z muzeami funkcjonują m.in. w Polsce ze względu na różne problemy organizacyjne z wyodrębnieniem instytucjonalnym tych dwóch instytucji. Zob. np. Archiwum i Muzeum Archidiecezjalne w Białymstoku.

29 Archiwariusz powinien posiadać odpowiednie kompetencje zawodowe. M. Różański, *Status dyrektora historycznego archiwum diecezjalnego*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2008, nr 42, s. 139.

30 B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, s. 391.

kiedy nowo wybrany przełożony P. Semenenko wysłał w lipcu 1840 roku brata E. Duńskiego po wspomnianą dokumentację³¹. Od tego czasu zasób archiwum powiększa się o spuścizny kolejnych przełożonych generalnych zakonu zmartwychwstańców, innych członków zgromadzenia, dokumentację wytworzoną przez naczelne organy zgromadzenia. Do czasu podziału zgromadzenia na prowincje w 1947 roku również dokumentacja poszczególnych domów zmartwychwstańców była przekazywana do archiwum generalnego w Rzymie³².

Gromadzona przez zmartwychwstańców w Rzymie dokumentacja była przechowywana w kolejnych domach zajmowanych przez zgromadzenie (Piazza Morgana 24, kościół św. Klaudiusza). Od 1886 roku archiwum mieści się w domu generalnym przy ulicy via San Sebastianello 11 w Rzymie. Aktualnie znajduje się na pierwszym piętrze wspomnianego budynku. Archiwum zajmuje cztery pomieszczenia w układzie amfiladowym, których okna wychodzą na podwórze zakonne. Pierwsze pomieszczenie pełni funkcję czytelnicy archiwalnej, gdzie oprócz dużego stołu ustawiono 18 metalowych szaf archiwalnych zamykanych na klucz. W drugim pomieszczeniu, będącym pracownią archiwariusza, znajduje się duży stół z komputerem i skanerem oraz 13 metalowych zamykanych na klucz szaf archiwalnych. Dodatkowo znajduje się tu biblioteczka z księgozbiorem podręcznym zawierająca wydania krytyczne pism zmartwychwstańców czy cenniejsze pozycje książkowe będące darem dla zgromadzenia. Trzecie pomieszczenie przeznaczone jest do prac dokumentacyjnych i digitalizacyjnych, pełniąc również funkcję magazynową oraz kącika sanitarnego. Na końcu znajduje się podręczny składzik na materiały i druki związane z funkcjonowaniem archiwum. Cały wspomniany obszar archiwum jest monitorowany kamerami wizyjnymi.

3. Opracowanie zasobu

Pierwsze prace nad uporządkowaniem narastającego zasobu w archiwum podjął ks. P. Smolikowski (1849-1926) na przełomie XIX i XX wieku. Podzielił on dokumentację według jej twórcy, a następnie ułożył ją chronologicznie. Taki sposób opracowania akt był kontynuowany przez kolejnych archiwariuszy³³.

31 ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2017, s. 5; W. Mleczko, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, s. 208; B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, s. 419.

32 Szczegółowo funkcjonowanie archiwów zakonnych i specyfikę ich zasobu omawia: R. Prejs, *Organizacja i funkcjonowanie archiwów w domach zakonnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 75 (2001), s. 139-151.

33 W. Mleczko, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, s. 209-210.

W latach 50. XX wieku ks. Jan Książek sporządził pierwszy spis archiwaliów oraz książek przechowywanych w rzymskim klasztorze. Jego zasługą jest dokładne skatalogowanie spuścizny ks. P. Semenki³⁴.

Kolejny archiwista, brat Lucjan Budziński, nadał sygnatury każdej jednostce archiwalnej (dokumentowi) ze spuścizny B. Jańskiego, ks. H. Kajsiewicza oraz P. Semenki, używając dużej pieczęci i wpisując kolejny numer inwentarzowy. Ten sposób nadawania znaku własnościowego spowodował jednak w wielu dokumentach zamazanie pisma. Innym ważnym przedsięwzięciem było doprowadzenie do umieszczenia całej spuścizny B. Jańskiego na mikrofilmach³⁵.

Największy wpływ na aktualną formę archiwum miał ks. John Iwicki, który w latach 1966-1969 systematycznie opracowywał cały zasób. Wprowadził on również charakterystyczne opakowania (pudła) archiwalne, które są używane do dziś³⁶. To czarne, zamykane skrzynki z grubej tektury, zaopatrzone w uchwyt do przenoszenia. Na każdej z nich umieszczono tytuł zbioru, tytuł podzbioru, sygnatury skrajne i numer kolejny skrzynki, co ułatwia lokalizację w szafie archiwalnej. Do skrzynek włożono ponumerowane kolejno koperty z archiwaliami ułożonymi zgodnie z chronologią ich powstania. W celu łatwiejszego skorzystania z nich na przedniej ścianie skrzynki umieszczono indeks z wykazem zawartości każdej z kopert.

Cały zasób archiwalny został podzielony przez ks. J. Iwickiego na 11 serii, obejmujących ponad 66 000 jednostek archiwalnych, z których każda otrzymała sygnaturę: I. Fundatores (pisma Założycieli – Bogdana Jańskiego, ks. Piotra Semenki i ks. Hieronima Kajsiewicza); II. Sodales (pisma członków zgromadzenia); III. Ex-Sodales (pisma byłych członków zgromadzenia); IV. Episcopi Orbis (pisma biskupów z różnych krajów); V. Episcopi Poloniae (pisma polskich biskupów); VI. Sacerdotes (pisma księży); VII. Laici (pisma świeckich); VIII. Mulieres (pisma kobiet); IX. Sorores (pisma siostr zakonnych); X. Res Polonicae (dokumentacja dotycząca spraw Polski); XI. Res Congregationis (dokumentacja dotycząca zgromadzenia zmartwychwstańców)³⁷.

Ważnym etapem w opracowaniu zasobu archiwum było przeprowadzenie skontrum w latach 80. XX wieku przez ks. Bolesław Micewskiego i ponowne uporządkowanie spuścizny B. Jańskiego. Jego dokumentacja została ułożona chronologicznie³⁸.

34 Tenże, s. 210.

35 Tamże.

36 ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archivii Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2013, s. 6; W. Mleczo, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, s. 210.

37 ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archivii Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza z 2013 r.*, s. 6.

38 Wspomniane prace były skorelowane z opracowaniem biografii Bogdana Jańskiego przez ks. B. Micewskiego. *Zob. Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, Warszawa 1983.

Bardzo istotne prace nad uporządkowaniem i inwentaryzacją zasobu zrealizował ks. Paweł Szymanowski, archiwista zgromadzenia w latach 2017-2023. Wyodrębnił on kolekcję zdjęć zgromadzenia, które znajdowały się luzem. Zostały one wstępnie podzielone według kryterium rzeczowego na 37 zbiorów i umieszczone w 38 bezkwasowych pudłach archiwalnych formy Beskid Plus. Pozostałą część pozostawiono w albumach. Sprawą niecierpiącą zwłoki jest dokładne opracowanie fotografii, aby można było je udostępniać kwerendzistom i wykorzystywać w bieżącej pracy zgromadzenia³⁹.

Wyodrębniono również w zasobie archiwum zbiory kartograficzne, które obejmują plany kościołów, klasztorów i innych budynków zgromadzenia.

W 2018 roku zmartwychwstańcy podjęli współpracę z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych, co skutkowało m.in. konserwacją listów Adama Mickiewicza i Cypriana Kamila Norwida w Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów przy Archiwum Głównym Akt Dawnych (dalej: AGAD). Do przechowywania rękopisów wykonano również specjalistyczne bezkwasowe pudła archiwalne. Rzymskie archiwum zmartwychwstańców odwiedziła również konserwatorka AGAD Hanna Machaj, która w 2018 roku przeprowadziła ocenę stanu zachowania i przechowywania zasobu⁴⁰.

W latach 2018 i 2019 zdigitalizowano (zeskanowano) w pracowni archiwum większość rękopisów ks. P. Smolikowskiego. Natomiast w 2023 roku w Narodowym Archiwum Cyfrowym w Warszawie zeskanowano mikrofilmy z archiwaliami ks. P. Semeneki z zasobu archiwum rzymskiego⁴¹. W 2023 roku udało się również zdigitalizować w pracowni archiwum część spuścizny B. Jańskiego, ks. H. Kajsiewicza i ks. W. Kalinki.

Ks. P. Szymanowski doprowadził również do podpisania umowy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych na wdrożenie w archiwum zmartwychwstańców programu ZoSIA (Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej). Dzięki połączeniu go

39 Fotografie w zbiorach kościelnych nadal w większości są nieuporządkowane. Tematyce opracowania zdjęć w archiwach kościelnych poświęcony jest tom 117 (2021) „Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych”. Zob. np. A. Seweryn, *Fotografia w archiwum. Identyfikacja-zabezpieczenie-konserwacja*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), s. 269-292; P. Zakrzewski, *Utwór i nośnik utworu fotograficznego w działalności muzeów i archiwów kościelnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), s. 343-355; A. Hamryszczak, *Fotografie w Archiwum Diecezji Łuckiej*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), s. 87-108; J. Kapuściński, *Dokumentacja fotograficzna w zasobie Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. Ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie (aktualny stan badań i perspektywy)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), s. 169-185.

40 *Przegląd stanu zachowania zasobu Archiwum Zmartwychwstańców w Rzymie*, <https://archiwa.gov.pl/przegląd-stanu-zachowania-zasobu-archiwum-zmartwychwstancow-w-rzymie/> [dostęp: 20.11.2023].

41 W ramach prac mikrofilmy zostały scalone na 34 nowych rolkach i zabezpieczone w opakowaniach bezkwasowych. NAC przekazał nie tylko nowe rolki mikrofilmów, lecz także skany na przenośnym dysku zewnętrznym. Pliki cyfrowe zostały przygotowane do publikacji w serwisie www.szukajwarchiwach.gov.pl. ACRR, Pismo Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych do ks. prof. dr Andrzeja Gieniusza CR z dnia 8 sierpnia 2023 r.

z portalem „szukaj w archiwach” (<https://www.szukajwarchiwach.gov.pl>) planowane jest sukcesywnie udostępnianie kwerendzistom zasobu archiwum w postaci cyfrowych kopii. Aktualnie udostępniono 29 listów Adama Mickiewicza i Cypriana Kamila Norwida w formie 91 skanów⁴².

4. Zasób archiwum rzymskiego

Szacuje się, że zasoby rzymskiego archiwum zmartwychwstańców obejmują około 80 000 jednostek archiwalnych. W większości są to listy: około 40 000 napisanych przez założycieli i członków zgromadzenia, ponad 2000 listów biskupów i prałatów, około 4000 listów zakonnic i ponad 12 000 listów od osób świeckich. Oprócz listów w archiwum znajdują się również dokumenty dotyczące różnych instytucji zgromadzenia i oficjalnej korespondencji – około 10 000 zarejestrowanych dokumentów. W zbiorze „Episcopi Poloniae” znajdują się listy 110 biskupów, w zbiorze „Laici” zgromadzone są listy około 1600 Polaków, a w zbiorze „Mulieres” 800 Polek⁴³.

Najcenniejsze pod względem wartości historycznej są spuścizny pierwszych zmartwychwstańców, którzy utrzymywali szerokie kontakty z wybitnymi polskimi przedstawicielami emigracyjnej kultury i sztuki (B. Jański, ks. P. Semenenko, ks. H. Kajsiewicz, ks. P. Smolikowski)⁴⁴.

Archiwum zmartwychwstańców najbardziej znane jest z posiadanych w swoim zasobie listów polskich poetów, zaliczających się do grona wieszczów narodowych. W zbiorze tym najcenniejsza jest korespondencja Adama Mickiewicza, która liczy siedem listów. Są to pisma z lat 1834-1838 adresowane do Bogdana Jańskiego i Hieronima Kajsiewicza⁴⁵.

Ważna jest także korespondencja – składająca się z 25 listów – Cypriana Kamila Norwida do zmartwychwstańców z lat 1849-1862⁴⁶. Poeta pisał do ks. H. Kajsiewicza, ks. P. Semeneki, ks. A. Jełowickiego czy ks. Karola Kaczanowskiego. Norwid chciał wstąpić

42 Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego w Rzymie, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/web/archiwum-zgromadzenia-zmartwychwstania-panskiego-w-rzymie> [dostęp: 20.11.2023].

43 Zob. ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017; W. Młeczko, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, s. 212-213.

44 J. Kuzicki, *Współpracownicy Bogdana Jańskiego w życiu kulturalnym Wielkiej Emigracji we Francji*, w: *Między irredentą a kolaboracją. Postawy społeczeństwa polskiego wobec zaborcy. W kręgu nauki i sztuki*, red. N. Kasparek, A. Szmyt, Olsztyn 2009, s. 57-71; zob. ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017; J. Iwicki, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2013.

45 ACRR, sygn. 49276-49290.

46 ACRR, sygn. 49726-49750.

nawet do zgromadzenia, jednak nie uzyskał zgody ks. H. Kajsiewicza, który obawiał się, że poeta nie będzie potrafił przestrzegać reguły zgromadzenia⁴⁷.

Szczególnie ważnym świadectwem jest list ks. A. Jełowickiego z 21 października 1849 roku napisany do hrabiny Ksawery Grocholskiej, opisujący ostatnie chwile zmarłego 17 października 1849 roku Fryderyka Chopina. Z pisma tego pochodzą wstrząsające słowa kompozytora, skierowane do ks. A. Jełowickiego, dzięki któremu wypowiedział się i przyjął sakrament chorych: „Bez ciebie, mój Drogi, zdechłbym jak świnia”⁴⁸.

Znaczącym zbiorem jest zachowana dokumentacja z kolegium polskiego w Rzymie, które założyli zmartwychwstańcy w 1866 roku i zarządzali nim do 1938 roku. Duchowni mieszkający w kolegium stanowili elitę duchową i intelektualną polskiego Kościoła pod zaborami. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę to wychowankowie kolegium mieli największy wpływ na działalność Kościoła katolickiego w odrodzonej ojczyźnie, ponieważ stanowili wówczas większość wyższej hierarchii kościelnej i naukowej⁴⁹.

Kolejną istotną dokumentacją jest zachowana korespondencja zmartwychwstańców z zakonnicami, w tym z założycielkami kilku żeńskich zgromadzeń zakonnych, ważnych dla polskiego Kościoła (np. Franciszką Siedliską – nazaretanką⁵⁰). Ksiądz H. Kajsiewicz był spowiednikiem Marceliny Darowskiej, założycielki ss. niepokalanek⁵¹, natomiast ks. P. Semenenko Celiny Borzęckiej, założycielki ss. zmartwychwstank⁵². Zmartwychwstańcy przyczynili się również do powstania w Chicago zgromadzenia sióstr franciszkanek od bł. Kingi⁵³.

47 W. Karpiński, M. Król, *Sylwetki polityczne XIX wieku*, Kraków 1974, s. 71.

48 ACRR, sygn. 17324. List ukazał się drukiem m.in. w: J. Klechta, *Powstaniec, tulacz, kapłan. Ks. Aleksander Jełowicki (1804-1877) pierwszy rektor Polskiej Misji Katolickiej we Francji*, Paryż 2004.

49 Zob. zestawienie: W. Mleczek, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, s. 209; tenże, *Kapłani dla Polski zmartwychwstańczej – idee i działalność Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie*, „Polska Myśl Pedagogiczna”, 1 (2015), nr 1, s. 111-123.

50 ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017, s. 223.

51 Zgromadzenie Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP, założone w latach 1854-1857 w Rzymie przez Józefę Karską i Marcelinę Darowską w celu wychowania oraz nauczania dzieci i młodzieży żeńskiej, prowadzenia rekolekcji, a także szerzenia czci Niepokalanego Poczęcia NMP. Znane klasztory w Jazłowcu na Podolu i Szymanowie. S. Brzozecki, *Niepokalanki*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, red. E. Gigilewicz, Lublin 2009, kol. 1185-1186; ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017, s. 230.

52 Zgromadzenie Sióstr Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa. Założone przez bł. Celinę Borzęcką i jej córkę Jadwigę Borzęcką w 1883 roku, zajmujące wychowaniem i nauczaniem dzieci oraz opieką nad chorymi. Duchowość odwołuje się do misterium Jezusa Chrystusa przez naśladowanie i świadczenie o jego śmierci i Zmartwychwstaniu oraz czci Maryi. B. Micewski, *Zmartwychwstanki*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, kol. 1457; ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017, s. 234.

53 Franciszkanki bł. Kingi, założone 1894 roku w Chicago przez Teresę Dudzik, przy współudziale Róży Wisieńskiej i ks. Wincentego Barzyńskiego CR. Celem było niesienie pomocy starszym i ubogim chorym, zwłaszcza emigrantom polskim. Działalność rozszerzono o wychowanie religijne i nauczanie młodzieży. B. Szier, *Franciszczanki bł. Kingi*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, red. L. Bieńkowski, Lublin 1989, kol. 546.

Ważną dokumentacją są również archiwalia dotyczące spraw polskiej emigracji, ukazujące życie polityczne, społeczne i kulturalne wychodźstwa polskiego znajdujące się w zbiorze „Res Polonicae”. Są to m.in. akta Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu, dzienniki Rządu Narodowego z 1863 roku, czy też sprawozdania ze stanu Kościoła katolickiego na ziemiach polskich przygotowywane przez różnych duchownych⁵⁴.

Aktualnie jedyną pomocą archiwalną, służącą do poznania zasobu, jest przeznaczony do użytku wewnętrznego katalog archiwum z 2013 roku autorstwa ks. J. Iwickiego⁵⁵, obejmujący spuściznę założycieli zgromadzenia (B. Jański, H. Kajsiewicz, P. Semenenko). Uzupełnieniem jest przygotowany w 2017 roku katalog, w którym w ramach 11 serii alfabetycznie uszeregowano podzieloną rzeczowo dokumentację znajdującą się w archiwum⁵⁶.

W celu popularyzacji zasobu archiwum rzymskiego ks. P. Szymanowski w latach 2018-2023 wydawał biuletyn „Skarby z Rzymskiego Archiwum”. Pismo ukazywało się dwa razy w miesiącu w formacie PDF i zawierało opis dokumentu mogącego zaciekawić czytelnika niebędącego badaczem przeszłości. Uzupełnieniem był skan wspomnianego dokumentu. Biuletyn był wydawany w języku polskim, angielskim i portugalskim i rozsyłany mailowo do wspólnot zmartwychwstańców na całym świecie oraz zainteresowanych. Łącznie ukazało się 46 numerów pisma⁵⁷.

5. Ubytki w zasobie

Archiwum rzymskie ze względu na swoje znaczenie dla polskiej kultury narodowej było często odwiedzane przez badaczy. Niestety zbioru bezcennych rękopisów wieszczów i dokumentacji z czasów Wielkiej Emigracji nie ominęły straty. Ubytki w zasobie wynikały z kilku powodów. Jednym z nich były duże problemy finansowe zgromadzenia w XIX wieku. Przykładowo o. P. Smolikowski, przełożony generalny zmartwychwstańców (1895-1905) sprzedał swoim krewnym oryginalny rękopis najważniejszego dramatu Zygmunta Krasińskiego *Nieboska komedia*, wydrukowany w Paryżu pod kierunkiem B. Jańskiego⁵⁸.

Również kolekcjonerzy, korzystając z problemów finansowych zgromadzenia, kupowali cenne listy od zmartwychwstańców w celu wzbogacenia swoich zbiorów, zubożając

54 ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017, s. 237-240.

55 ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2013.

56 ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione N.J.C.*, Romae 2017.

57 „Skarby z Rzymskiego Archiwum” są dostępne bezpłatnie na stronie internetowej zmartwychwstańców: <https://zmartwychwstancy.pl/skarby-z-rzymskiego-archiwum> [dostęp: 20.11.2023].

58 W. Mleczo, *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, s. 211.

przez to zasób archiwum. W ten sposób, archiwum straciło m.in. listy Adama Mickiewicza, Stefana Witwickiego, Bohdana Zaleskiego czy Bogdana Jańskiego⁵⁹.

Dodatkowo zbytne zaufanie zmarłychwstańców do badaczy, którzy korzystali z zasobu archiwalnego czy też różnych instytucji, skutkowało utratą cennych zbiorów. Niektóre ważne rękopisy zostały ukradzione przez korzystających ze zbiorów albo wypożyczone za zgodą zmarłychwstańców nie zostały zwrócone. Jednym z dotkliwszych ubytków jest zaginięcie dokumentacji redakcyjnej B. Jańskiego dotyczące „Pielgrzyma Polskiego”. Niekiedy okazywało się, że brakujące archiwalia odnajdywano w dużych bibliotekach i kolekcjach specjalnych, jednak ich odzyskanie przez zmarłychwstańców jest bardzo trudne⁶⁰.

6. Udostępnianie

Udostępnianie zasobu archiwalnego określa regulamin z 30 października 1996 roku⁶¹. Z zasobu archiwum może korzystać każdy badacz naukowy, jednak przed kwerendą musi powiadomić o planowanym terminie swojego przybycia. Należy uwzględnić fakt, że w sierpniu archiwum jest nieczynne.

Przed udostępnieniem dokumentów badacz musi wypełnić odpowiedni formularz, aby uzyskać zgodę archiwisty. Zarówno udostępnianie, jak i zwrot dokumentów archiwalnych, powinno być odnotowane w specjalnej księdze.

Do archiwum mają wstęp nie tylko archiwariusz czy kwerendziści, lecz także członkowie kurii generalnej oraz osoby upoważnione przez archiwistę lub w razie jego nieobecności przez osobę, która ją zastępuje. Generał zakonu ma ustalić datę, do której można udostępniać dokumenty, aby zachować prawa osób jeszcze żyjących.

Z dokumentacji można korzystać wyłącznie w pracowni archiwum. Jedynie członkowie kurii generalnej mogą korzystać z dokumentacji w swoich pokojach, koniecznie po uprzednim poinformowaniu o tym archiwisty i wypełnieniu rewersu.

Możliwe jest wykonywanie odpłatnie kserokopii dokumentów na miejscu. Na publikację kserokopii i udostępnionych dokumentów wymagana jest osobna zgoda archiwisty.

59 Tamże.

60 Tamże.

61 ACRR, Wyciąg z Regulaminu Archiwum Generalnego z dnia 30 października 1996 r.

Podsumowanie

Archiwum Zmartwychwstańców w Rzymie powstałe dzięki inicjatywie B. Jańskiego w 1840 roku ma bardzo cenny zasób dokumentacyjny, który poprzez swoją wielkość i wartość informacyjną powoduje, że należy instytucję tę uznać za jedną z najważniejszych poza granicami Polski. Jej znaczenie nie ogranicza się tylko do poznania dziejów polskiego Kościoła na emigracji w XIX i XX wieku, ale również życia wychodźców polskich. Szczególnie cenne są materiały dotyczące działalności Wielkiej Emigracji, życia kulturalnego i politycznego Polaków na emigracji w dobie niewoli narodowej. Na podkreślenie należy uznać nawiązanie przez archiwum zmartwychwstańców współpracy z Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych dzięki czemu wprowadzono Zintegrowany System Informacji Archiwalnej (ZoSIA) co skutkuje sukcesywnym opracowywaniem zasobu w tym programie i udostępnianie go poprzez portal www.szukajwarchiwach.gov.pl

Bibliografia

ŹRÓDŁA

Archivio Congregatio a Resurrectione a Roma

ACRR, *Catalogus Archivi Congregationis a Resurrectione D.N.J.C.*, Romae 2017.

ACRR, J. Iwicki, *Catalogus Archivii Congregationis a Resurrectione DNJC. Wersja robocza*, Rzym 2013.

ACRR, Pismo Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych do ks. prof. dr Andrzeja Gieniusza CR z dnia 8 sierpnia 2023 r.

ACRR, Wyciąg z Regulaminu Archiwum Generalnego z dnia 30 października 1996 r.

OPRACOWANIA

Adamczyk J., *Archiwa kościelne w aspekcie kanonicznym*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 22 (2012), nr 3, s. 165-189.

Bender A., *Polskie ślady w Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej na Mentorelli*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 119 (2022), s. 29-49.

Brzozecki S., *Niepokalanki*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, red. E. Gigilewicz, Lublin 2009, kol. 1185-1186.

Chotyńska M., *Bogdan Jański i jego współczesni*, „Perspektywy Kultury”, 29 (2020), nr 2, s. 25-41.

Dębowska M., *Informator o archiwach zakonnych w Polsce*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 69 (1998), s. 15-99.

Gręźlikowski J., *Archiwa kościelne w świetle obowiązujących norm kanonicznych*, „Studia Włocławskie”, 24 (2022), s. 499-521.

Hamryszczak A., *Fotografie w Archiwum Diecezji Łuckiej*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), s. 87-108.

- Hamryszczak A., *Tworzenie archiwów kościelnych po odzyskaniu przez Polskę niepodległości oraz gromadzenie przez nie zasobu*, w: *Archiwa kościelne w niepodległej Polsce*, red. A. Laszuk, Warszawa 2020, s. 43-59.
- Iwicki J., *Zmartwychwstańcy za oceanem*, w: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, red. Z. Zieliński, Katowice 1990, s. 109-120.
- Kapuściński J., *Dokumentacja fotograficzna w zasobie Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. Ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie (aktualny stan badań i perspektywy)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), s. 169-185.
- Karpiński W., Król M., *Sylwetki polityczne XIX wieku*, Kraków 1974.
- Klechta J., *Powstaniec, tułacz, kapłan. Ks. Aleksander Jełowicki (1804-1877) pierwszy rektor Polskiej Misji Katolickiej we Francji*, Paryż 2004.
- Kuzicki J., *Współpracownicy Bogdana Jańskiego w życiu kulturalnym Wielkiej Emigracji we Francji*, w: *Między irredentą a kolaboracją. Postawy społeczeństwa polskiego wobec zaborcy. W kręgu nauki sztuki*, red. N. Kasparek, A. Szmyt, Olsztyn 2009, s. 57-71.
- Librowski S., *Archiwa kościelne*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 1, red. F. Gryglewicz, Lublin 1985, kol. 877-885.
- Micewski B., *Bogdan Jański i geneza Zmartwychwstańców*, w: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, red. Z. Zieliński, Katowice 1990, s. 9-27.
- Micewski B., *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807-1840*, Warszawa 1983.
- Micewski B., *Zmartwychwstanki*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, kol. 1457-1458.
- Mleczo W., *Kapłani dla Polski zmartwychwstałej – idee i działalność Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie*, „Polska Myśl Pedagogiczna”, 1 (2015), nr 1, s. 111-123.
- Mleczo W., *Zasób archiwum księży zmartwychwstańców w Rzymie*, w: *Archiwa kościelne w niepodległej Polsce*, red. A. Laszuk, Warszawa 2020, s. 207-218.
- Perzyński M., *Zmartwychwstańcy w Polsce*, w: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, red. Z. Zieliński, Katowice 1990, s. 92-108.
- Popek K., *Misja polskich zmartwychwstańców w Adrianopolu. Wybrane problemy*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Społeczne”, 2018, nr 23 (4), s. 129-144.
- Prejs R., *Archiwum kościelne. Rola i znaczenie jako miejsca przechowywania dokumentów przeszłości*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 97 (2012), s. 209-216.
- Prejs R., *Organizacja i funkcjonowanie archiwów w domach zakonnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 75 (2001), s. 139-151.
- Różański M., *Status dyrektora historycznego archiwum diecezjalnego*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2008, nr 42, s. 137-147.
- Seweryn A., *Fotografia w archiwum. Identyfikacja-zabezpieczanie-konserwacja*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), s. 269-292.
- Smolikowski P., *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, t. 1, Kraków 1892.
- Stępień M., *Erygowanie i początki funkcjonowania Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie w XIX wieku*, „Prawo Kanoniczne”, 53 (2010), nr 3-4, s. 245-259.
- Szablewski M., *Zmartwychwstańcy. W 150 rocznicę zgromadzenia 1836-1986*, tłum. J. Widlarz, Poznań-Adelaide 1988.
- Szier B., *Franciszkanki bł. Kingi*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, red. L. Bienkowski, Lublin 1989, kol. 546.

Archiwum w Domu Generalnym Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa...

Traczyński M., *Zmartwychwstańcy w służbie Stolicy Apostolskiej*, w: *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, red. Z. Zieliński, Katowice 1990, s. 121-148.

Zakrzewski P., *Utwór i nośnik utworu fotograficznego w działalności muzeów i archiwów kościelnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 117 (2021), s. 343-355.

NETOGRAFIA

Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego w Rzymie, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/web/archiwum-zgromadzenia-zmartwychwstania-panskiego-w-rzymie> [dostęp: 20.11.2023].

Przegląd stanu zachowania zasobu Archiwum Zmartwychwstańców w Rzymie, <https://archiwa.gov.pl/przegląd-stanu-zachowania-zasobu-archiwum-zmartwychwstancow-w-rzymie/> [dostęp: 20.11.2023].

Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, *Placówki w Polsce*, <https://zmartwychwstancy.pl/placowki> [dostęp: 20.11.2023].

Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, „Skarby z Rzymskiego Archiwum”, <https://zmartwychwstancy.pl/skarby-z-rzymskiego-archiwum> [dostęp: 20.11.2023].